

AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI

Meliboyeva Madina

Qo'qon Universiteti Andijon filiali
Iqtisodiyot yo'nalishi 25-10-guruh talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17103537>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05-sentabr 2025 yil
Ma'qullandi: 08-sentabr 2025 yil
Nashr qilindi: 12-sentabr 2025 yil

KEY WORDS

Ayollar tadbirkorligi, kichik biznes, gender tenglik, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, bandlik, oilaviy daromad, innovatsiya, davlat qo'llab-quvvatlashi, xalqaro tajriba.

ABSTRACT

Mazkur maqolada ayollar tadbirkorligining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Ayollar tadbirkorligi nafaqat yangi ish o'rinlari yaratish, oilaviy daromadni oshirish va gender tenglikni ta'minlashda, balki hududlarning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashda ham muhim omil ekanligi ilmiy asosda ko'rib chiqilgan. Shuningdek, ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosati, kredit-moliya mexanizmlari va xalqaro tajriba tahlil qilinib, ushbu sohani rivojlantirish istiqbollari yoritilgan.

So'nggi yillarda dunyo miqyosida ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning asosiy ko'rsatkichlaridan biri sifatida gender tengligi va ayollarni iqtisodiy hayotga keng jalb qilish masalasi alohida e'tibor qozonmoqda. Jumladan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Barqaror rivojlanish maqsadlarida (BRM) ayollar huquq va imkoniyatlarini kengaytirish global taraqqiyotning ajralmas sharti sifatida e'tirof etilgan. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ayollar tadbirkorligi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'zbekiston sharoitida ham ayollar tadbirkorligi mamlakatning iqtisodiy o'sishi, ijtimoiy hayotning barqarorligi va oilaviy farovonlik darajasini yuksaltirishda muhim rol o'ynamoqda. Mustaqillik yillaridan boshlab ayollarni qo'llab-quvvatlash, ularning tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish va biznesga kirib kelishini rag'batlantirish bo'yicha qator huquqiy-me'yoriy hujjatlar qabul qilindi. Xususan, "Xotin-qizlar daftari", "Ayollarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi" kabi tashabbuslar orqali minglab xotin-qizlar o'z biznesini boshlash imkoniyatiga ega bo'ldi. Bunday islohotlar nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy hayotda ham sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda.

Ayollar tadbirkorligining ijtimoiy ahamiyatini bir nechta yo'nalishlarda ko'rish mumkin. Avvalo, ularning biznesdagi faolligi yangi ish o'rinlari yaratishda va ishsizlik darajasini kamaytirishda muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, ayollarning oilaviy byudjetga qo'shgan hissasi farovonlikni oshirib, aholining ijtimoiy himoya darajasini yaxshilaydi. Bundan tashqari, ayollar tadbirkorligi ko'pincha ijtimoiy loyihalar, ta'lim, sog'liqni saqlash va madaniyat sohalariga yo'naltirilgani uchun ularning faoliyati jamiyatdagi ijtimoiy infratuzilmaning mustahkamlanishiga ham xizmat qiladi.

Iqtisodiy jihatdan esa ayollar tadbirkorligi milliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasi, kichik biznesning rivojlanishi va innovatsion loyihalarning amalga oshirilishida asosiy drayverlardan biri bo'lib xizmat qilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, ayollar boshchiligidagi korxonalar ko'proq ijtimoiy mas'uliyatli, barqaror va innovatsion yondashuvlarga tayangan holda faoliyat yuritadi. Bu esa mamlakat iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, xalqaro tajribalar ham ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini namoyon qilmoqda. Masalan, Turkiya, Janubiy Koreya va AQShda ayollarning kichik biznesdagi ulushi yuqori bo'lib, ular turli grantlar, kredit imtiyozlari va biznes-inkubatorlar orqali muntazam rag'batlantiriladi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda mazkur yo'nalishda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda loyihalar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, ayollar tadbirkorligining rivojlanishida qator muammolar ham mavjud. Moliyaviy resurslarga cheklangan kirish, biznes yuritishda tajriba yetishmasligi, oilaviy mas'uliyatning og'irligi va ba'zi hollarda jamiyatdagi stereotiplar ayollarning faoliyatini to'laqonli amalga oshirishiga to'sqinlik qilmoqda. Shu sababli, davlat va jamiyat oldida ushbu to'siqlarni bartaraf etish, ayollar uchun qulay biznes muhitini shakllantirish vazifasi turibdi.

Asosiy qism

Ayollar tadbirkorligi rivojlanishining nazariy asoslari

Ayollar tadbirkorligi iqtisodiyotda muhim tarkibiy qism hisoblanadi va mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida alohida o'rin tutadi. Iqtisodiy adabiyotlarda ayollar tadbirkorligi inklyuziv o'sishning muhim elementi sifatida talqin etiladi. Chunki ayollar biznesi nafaqat iqtisodiy faoliyatni rivojlantirish, balki ijtimoiy barqarorlik, gender tengligini ta'minlash hamda oilaviy farovonlikka hissa qo'shadi.

Nazariy jihatdan ayollar tadbirkorligi uch asosiy omilga tayangan holda rivojlanadi:

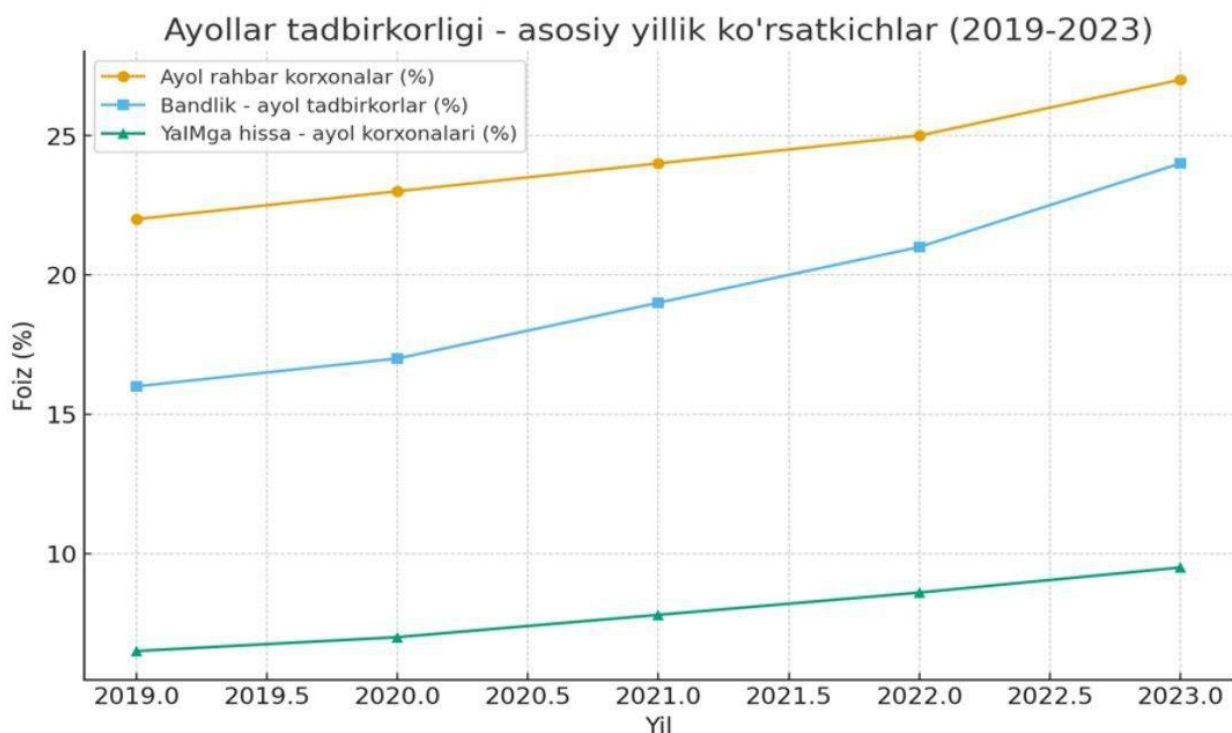
- Iqtisodiy omillar – milliy daromadni oshirish, bandlikni kengaytirish, iste'mol bozorini rivojlantirish.
- Ijtimoiy omillar – oilaviy byudjetni mustahkamlash, kambag'allikni qisqartirish, jamiyatda ayollarning mavqeini oshirish.
- Institutsional omillar – davlat siyosati, qonunchilik, moliyaviy institutlar va biznesni qo'llab-quvvatlash tizimi.

Shunday qilib, ayollar tadbirkorligi nazariy jihatdan inklyuziv iqtisodiyotga xizmat qiladi, amaliy jihatdan esa bandlik va innovatsion faoliyatni rag'batlantiradi.

Ayollar tadbirkorligining hozirgi holati va dinamikasi

So'nggi yillarda O'zbekistonda ayollar tadbirkorligi barqaror o'sish tendensiyasini namoyon qilmoqda. Davlat statistika qo'mitasi va xalqaro tashkilotlar ma'lumotlariga ko'ra, 2019–2023 yillar davomida ayollar rahbarligidagi korxonalar ulushi ortib bormoqda.

Ayollar tadbirkorligining asosiy ko'rsatkichlari (2019–2023)

Yil	Ayollar rahbar korxonalari (%)	Bandlik (%)
2019	22.0	16.0
2020	23.0	17.0
2021	24.0	19.0
2022	25.0	21.0
2023	27.0	24.0

Ushbu jadvaldan ko'rinib turibdiki, 5 yil davomida ayol rahbarligidagi korxonalar soni 22% dan 27% gacha oshgan. Shuningdek, ayollarning iqtisodiyotdagi ishtiroki ham sezilarli darajada kengayib, YaIMdagi hissasi 6,5% dan 9,5% gacha ko'tarilgan.

Ayollar tadbirkorligining sohalar bo'yicha taqsimot

Ayollar ko'proq savdo va xizmat ko'rsatish, ta'lim va sog'liqni saqlash, yengil sanoat, qishloq xo'jaligida va boshqa yo'nalishlarda faoliyat yuritadi. Bu sohalar nisbatan kam sarmoya talab qilishi, oilaviy sharoitga moslashuvchanligi va tez daromad keltirishi bilan izohlanadi.

Ayollar tadbirkorligining sohalar bo'yicha taqsimoti (2023)

Statistik ma'lumotlarga ko'ra:

- Savdo va xizmat ko'rsatish sohasida 38,5% ayol tadbirkor faoliyat yuritadi.
- Qishloq xo'jaligida 22,7%.
- Yengil sanoatda 18,3%.
- Ta'lim va sog'liqni saqlashda 11,2%.
- Boshqa sohalarda 9,3%.

Bu taqsimot shuni ko'rsatadiki, ayollar tadbirkorligi jamiyatning turli ehtiyojlarini qondirish bilan birga, yangi bozor segmentlarini shakllantirmoqda.

Ayollar tadbirkorligining ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri

ayollar tadbirkorligining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati bir nechta yo'nalishda namoyon bo'ladi:

1. Bandlik va daromad manbai – ayol tadbirkorlar o'zlari bilan birga o'z jamoasi va hududida qo'shimcha ish o'rinlari yaratadi.
2. Oilaviy farovonlik – ayollarning daromadi oilaning umumiy iqtisodiy barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
3. Gender tenglik – ayollar iqtisodiy mustaqillikka erishishi natijasida jamiyatda ularning mavqei oshadi.
4. Innovatsion faoliyat – kichik biznes orqali ayollar yangi xizmatlar, mahsulotlar va ijtimoiy tashabbuslarni ilgari surmoqda.

Mavjud muammolar va yechimlar

Shunga qaramay, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda quyidagi cheklovlar mavjud:

- Moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining cheklanganligi;
- Biznesni yuritish bo'yicha yetarli tajriba va bilimlarning yetishmasligi;
- Ijtimoiy stereotiplar va oilaviy majburiyatlar;
- Eksport bozorlariga chiqish imkoniyatlarining pastligi.

Mazkur muammolarni hal qilish uchun davlat tomonidan qator dasturlar amalga oshirilmogda: imtiyozli kreditlar, grantlar, tadbirkor ayollarni qo'llab-quvvatlash markazlari tashkil etilgan. Xalqaro tashkilotlar ham bu jarayonga hissa qo'shmoqda.

Xulosa

Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish masalasi zamonaviy iqtisodiyotning barqaror o'sishi va jamiyatning ijtimoiy farovonligini ta'minlashda muhim omillardan biri hisoblanadi. O'zbekiston sharoitida bu jarayon davlat tomonidan qabul qilinayotgan islohotlar, imtiyozlar, qo'llab-quvvatlash dasturlari va xalqaro hamkorlik loyihalari orqali kengayib bormoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayollar rahbarligidagi biznes subyektlari bandlik darajasining oshishiga, oilaviy daromadlarning ko'payishiga hamda milliy iqtisodiyotda innovatsion yondashuvlarning joriy etilishiga sezilarli hissa qo'shmoqda. Biroq, mavjud muammolar hamon dolzarb bo'lib qolmoqda. Jumladan, qishloq hududlarida infratuzilma imkoniyatlarining cheklanganligi, biznes yuritish bo'yicha bilim va ko'nikmalar yetishmovchiligi, shuningdek, ijtimoiy stereotiplar ayollar tadbirkorligining rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Shunday sharoitda nafaqat davlat siyosati, balki jamiyatning umumiy qo'llab-quvvatlashi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Xulosa qilib aytganda, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, yangi ish o'rinlari yaratish, kambag'allikni qisqartirish, gender tengligini ta'minlash va barqaror ijtimoiy taraqqiyotga erishishda strategik ahamiyatga ega. Kelgusida bu boradagi islohotlarni izchil davom ettirish, ayollarni moliyaviy va bilim resurslari bilan qo'llab-quvvatlash hamda ularning jamiyatdagi mavqeini mustahkamlash mamlakatning inklyuziv iqtisodiyotini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2017-yil 7-mart). "Ayollarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PQ-2756-son. Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2023). Ayollar tadbirkorligi faoliyatiga oid statistik ma'lumotlar. Toshkent.
3. Abdullayev, A., & Sharipova, M. (2021). Tadbirkorlik asoslari. Toshkent: TDIU nashriyoti.
4. Rasulova, Z. (2022). Ayollar tadbirkorligi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati. Iqtisodiyot va ta'lim, 4(2), 55-62.
5. Glazyev, S. Yu. (2019). Ekonomika budushchego: global'nye transformatsii i rossiyskie perspektivy. Moskva: Ekonomika.
6. Inshakov, O. V. (2020). Ekonomika i predprinimatel'stvo: sovremennye tendentsii. Moskva: Nauka.
7. Federal'naya sluzhba gosudarstvennoy statistiki (Rosstat). (2022). Statisticheskiy sbornik: Zhenshchiny v ekonomike. Moskva.
8. U.S. Small Business Administration (SBA). (2022). Women's Business Ownership Report. Washington, D.C.

9. OECD. (2021). The Role of Women Entrepreneurs in Inclusive Growth. Paris: OECD Publishing.
10. Acs, Z. J., & Armington, C. (2006). Entrepreneurship, Geography, and American Economic Growth. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Tüsiad. (2021). Türkiye'de kadın girişimciliği raporu. Istanbul.
12. Kılıç, R. (2020). Kadın girişimciliğinin ekonomik kalkınmadaki rolü. Ankara: Nobel Yayınları.
13. Turkish Statistical Institute (TurkStat). (2022). Women in Statistics. Ankara.
14. World Bank. (2020). Women Entrepreneurs: Building Resilient Economies. Washington, D.C.
15. UN Women. (2021). Women's Economic Empowerment in Central Asia. New York.

